

Tereza H.

Identifikace pamětníka:

- věk: 41let
- původ: dělnický
- vzdělání: vysokoškolské
- bydliště: obec na Frýdlantsku

Tazatel: Co se Ti vybaví, když se řekne 70. a 80. léta 20. století?

Odpověď: Krásné, z dnešního pohledu bezstarostné období dětství a dospívání.

Tazatel: Kde jste tehdy bydleli – na vesnici nebo ve městě?

Odpověď: Nejprve ve městě. Rodiče si tu opravili, vlastně ho postupně opravovali celou dobu, malý domeček. Už číslo popisné, které se nachází ve druhé stovce dává tušit, že to byl hodně starý domek, a tudíž potřeboval hodně velké úpravy. Vzhledem k finančním možnostem rodičů, které nebyly velké, to bylo hodně obtížné. Většinou na všem pracovali sami za pomoci kamarádů.

Vlastně i vybavení našeho dětského pokoje bylo jejich dílem – skříně, postele, ... Tehdy to ani jinak nešlo, otec uměl opravit a udělat snad úplně všechno. Ale ani mamka nezůstávala pozadu. Co si udělali, to měli. Když se rodiče rozešli, přestěhovali jsme se s mamkou, já a bratr, na vesnici.

Mamka tu získala práci v zemědělství a k ní byt. Jako ošetřovatelka dojnic měla na tu dobu slušný plat, a tak jsem mohla později studovat vysokou školu v Ústí nad Labem a bratr řemeslo v Praze.

Tazatel: Už ses částečně zmínila o vybavení domácnosti. Jaké jste měli elektrospotřebiče?

Odpověď: Postupně si rodiče díky novomanželské půjčce zakoupili takové ty běžné „domácí pomocníky“ - automatickou pračku, černobílou televizi, lednici, časem došlo i na rádio a magnetofonový přehrávač. Problém nastal, když jsme se odstěhovali od otce, protože jsme museli vybavit novou domácnost a to nebylo jen tak. Nebyly peníze, nebylo čím, neboť tohle zboží bylo nedostatkové, a tudíž pokud jsi neměl známého, hodně dobrého známého, tak jsi měl smůlu! Naštěstí se manžel sestřenky stal vedoucím prodejny s „elektrem“, a tak jsme si i my mohli pořídit třeba barevnou televizi. Při placení jsme k ní museli přidat i pár korunek navíc (= úplatek, všimné) za ochotu.

Tazatel: Když Tě tak poslouchám, nedá mi to se nezeptat. Kdy ses poprvé setkala s počítačem.

Vždyť víš, že já si život bez něj ani nedovedu představit!

Odpověď: Počítač? Tomu se dnes dá jen těžko uvěřit, že něčemu podobnému se říkalo „počítač“.

Tehdy jsem v rámci studia na gymnáziu absolvovala praxi. Dostala jsem se do kanceláře, kde bylo mým úkolem „zpracovávat“ faktury. Po písemné evidenci jsem je měla zpracovat

do počítače. Přivedli mě do velké místnosti, asi tak 3x3 metry, z níž velkou část zabíral velký stroj = počítač! Místnost měla zabarvená okna, bylo v ní příšerné vedro a „počítač“ nepříjemně hučel. A disketa! Ta byla velká asi jako malý sešit!

Tazatel: Mami, jakým způsobem vaše rodina tehdy žila?

Odpověď: Nemyslím si, že by náš život nějak vybočoval. Byla jsme taková obyčejná rodina na malém městě. Přes týden práce, škola, zahrádka, návštěva prarodičů, i když tam jsme trávili většinou víkendy. Bydleli v sousedních vesnicích, my jsme žádnou chalupu nevlastnili, a tak se jezdilo většinou tam. Zvláště k otcově mamince, která byla sama. Sjela se tam většinou velká část rodiny, tatínek byl z devíti dětí. Měli jsme tam i zahrádku, kde jsme si pěstovali ovoce a zeleninu, a také jsme pomáhali babičce, například při sušení trávy. Tehdy nebyly na všechno stroje, vše se dělalo ručně! Od sekání kosou až po hrabání! A babička měla kolem domu dost velké lány. Tady jsem trávila i velkou část prázdnin. A velice ráda na dny s babičkou vzpomínám. Ještě dnes, když slyším jednu „orchestrálku“ v rádiu, si vzpomenu na neděli, kdy mě babička vozila domů. Nejraději bych tam zůstala napořád! A to i přes to, že se pralo ve staré pračce, žádná automatická, voda se nosila ze studánky (i v zimě) a záchod byl suchý a museli jsme na něj přes dvůr! A topení! To jsme s babičkou „napěchovaly“ piliňák, donesly ho do světnice a pak se teprve ohřívaly.

Tazatel: A co dovolené? Jezdili jste někam?

Odpověď: Ano, pravidelně. Každý rok na Branžež. Bylo tam ubytovací zařízení od ROH. Bydleli jsme nejdřív ve stanech, později tam vybudovali chatičky. Jezdila sem taková stálá parta lidí. Většinu času jsme trávili u vody, ale také jsme procestovali celou tuto oblast. Díky tomu jsem si zamilovala Český ráj, ale určitě i získala vztah k historii – díky všem památkám, které jsme tu navštívili. Jen jednou jsme byli jinde! A dokonce v zahraničí v Rumunsku. Bylo mi asi pět a nejmíc si pamatuji na návštěvu delfinária.

Tazatel: 70. a 80. léta jsou také obdobím normalizace. Hovořilo se u vás doma o politice, o minulosti, ... Byli rodiče ve straně?

Odpověď: O politice se hovoří asi vždycky, vždyť to slyšíš i u nás doma, jak jsme (ne)spokojeni a jak komentujeme veškeré dění kolem nás. Ale to, co ty myslíš, tak to spíš ne. Nechtěli nás vystavovat nějakému nebezpečí, nechtěli, abychom jako děti někde něco vyžvanily, a tak jsme občas slyšely jen nějaké střípky. Věděly jsme, že strejda byl v šedesátémém vyhozen z místa náměstka na pozici dělníka. Můj otec, tvůj děda, v témže roce (v období Pražského jara) do strany vstoupil a následně byl v rámci „prověrek“ dotazován, co si myslí

o politickém vývoji u nás. Nikdy nebyl nijak politicky angažován a jeho odpověď nebyla nijak „silácká“, ale spíše taktická. Viděl, co se stalo jeho bratrovi a tušil, co by pro něj znamenalo, kdyby řekl, co si skutečně myslí. Řekl, že to ukáže až čas. Pro někoho byl možná zbabělec, ale já jsem mu v pozdějších letech byla vděčná! Měla jsem možnost dostat se na vysokou školu, což některé mé kamarádky neměly. Tatínek byl také ten, kdo radil mamce, nebo jí spíš zakázal, když jí byla dána tato nabídka, že do strany vstoupit nesmí, protože je až příliš „otevřená“ a ta její upřímnost a touha říci každému, co si myslí, by se jí mohla vymstít. Vyhodili by ji brzy ze strany a my bychom měli politický škraloup. Pak už jen hledali způsob, jak tuto „nabídku“ odmítnout! A nikoho tím neurazit! Pamatuji se i na to, když jsme během rekonstrukce střechy narazili na krabici s výtisky Rudého práva z roku 1968. Tatínek je měl kdesi na půdě uložené. Mamka nadávala, ale pak nám vysvětlovali, že se o ničem nesmíme zmínit. (Podobné nařízení jsme dostávali i tehdy, když jsme jezdili k babičce a dědovi na zabijačku.) Taťka také často poslouchal Rádio svobodná Evropa. Ačkoliv to bylo v ranních či večerních hodinách, vždy seděl s hlavou u přijímače, který téměř nebyl slyšet. Jeho počínání mi připomínalo filmy z 2. světové války! Ale jak říkám, rodiče spíš patřili k lidem, kteří se do ničeho aktivně nijak nehrnuli. A hlavně toto téma bylo u nás tabu.

Tazatel: Víš sama, že spouště věci z téhle doby vůbec nerozumím, prostě nechápu, jak to takhle mohlo fungovat. Ovlivňovala politika i vás jako děti?

Odpověď: Ovlivňovala – neovlivňovala. Určitě ano, ale mnohé si člověk v té době, jako malé dítě, ani neuvědomoval. Jak už jsem ti říkala, u nás doma se o tom nemluvalo a ve škole se to neučilo. Dějiny v hodinách dějepisu končily v lepším případě 2. světovou válkou a byly zkrácené. Naší povinnou četbou v rámci hodin branné výchovy, v níž jsme se připravovali na „možný útok nepřítele ze Západu“, byla Fučíkova Reportáž psaná na oprátce. Minule jsem ve sběru papíru našla i další povinnou četbu „Timur a jeho parta“. Spousta autorů byla zakázaná. Teprve až po nástupu Gorbačova jsme začínali objevovat nejen knihy, ale i trezorové filmy. Pamatuji si, že na gymnáziu jsme měli profesory, kteří nám tyto staré filmy přehrávali v rámci jakéhosi „klubu“ a později už jsme jako vysokoškoláci navštěvovali každé pondělí „filmové kluby“. Ale abych se vrátila k tomu dětskému období – můžeš se podívat na můj slabikář! To jsou ukázky z knih! To jsou články o tom, jak jedině pionýr je ten, kdo dokáže pomoci staré babičce. Ty vlastně ani nevíš, kdo to byl pionýr! Jako ty teď chodíš na hasiče, tak my jsme se stávali nejprve jiskrami. Ale museli jsme také říci slib: Slibuji dnes přede všemi jako jiskra jasná, chci žít pro svou krásnou zemi, aby byla šťastná! Potom jsme se stali pionýry. Opět jsme na výzvu „K budování vlasti buď připraven“ museli

přislíbit „Vždy připraven!“ Takže vidíš, že určité „masírování a vtlokání“ ideologie tady probíhalo už od dětství. K tomu jsme si jako pionýři museli zakoupit bleděmodré košile a tmavěmodré sukýnky (chlapci kalhoty), u nichž byl pásek se znakem, a na krk jsme si uvázali rudé šátky. Takto upraveni jsme se účastnili různých oslav. Třeba na prvního máje! Ve městě se konal obrovský průvod ulicemi města. Neexistovalo, že by někdo nepřišel! Účast se pečlivě kontrolovala! Celý průvod se nakonec sešel na náměstí a tam zástupci města pronesli plamenné projevy o tom, jak se máme všichni dobře (i když každý věděl, jaká je skutečnost). Vzpomínám si také na povinný průvod na 9. května při oslavě rudoarmějců, našich osvoboditelů. Cestu z náměstí na hřbitov, kudy procházel průvod, lemovali pionýři, kteří vzdávali čest pravicí. Ale nemysli si, pionýrem se nemohl stát každý. Třeba tvůj tat'ka pionýrem nikdy nebyl – protože zlobil. Ve skutečnosti mu strejda emigroval na Západ.

No a na střední škole se potom z pionýrů stávali svazáci, kteří rudé šátky vyměnili za rudé kravaty.

Tazatel: Mami, mluvila jsi o tom, že vás ve škole učili věci, které ani nebyly pravdivé?

Odpověď: Ano, zkreslené informace, které nebyly pravdivé, byly poplatné tehdejšímu režimu a nesměly se zveřejnit žádné informace, které by poškodily komunistickou stranu, ideologii, ... Já jsem ale asi měla štěstí na učitele. Pokud nemuseli, nikdy do nás nic „nehustili“. Ani na základní škole, ani na gymnáziu. Tam už vůbec ne, protože velká většina z nich sem byla přemístěna právě proto, že si o tehdejší době myslela své. Problémy nastaly až na vysoké škole, protože jsem přišla právě z onoho gymnázia. Přitížilo mi i to, že si jeden z profesorů na VúML vzpomněl, že v našem městě kdysi pomáhal zakládat JZD a vyhodili ho tu z okna!

Tazatel: A co to mělo společného s tebou? Vždyť ty jsi v tu dobu vůbec nebyla na světě?

Odpověď: Taková byla doba! Pokud se někdo provinil, byli potrestáni i blízcí lidé z jeho okolí. Byla to určitá forma psychického nátlaku – ublížit lidem, které máš rád. No a někteří to přeháněli tak jako náš profesor. Prostě jsme byli víc pod dohledem i kvůli takové hlouposti, kterou jsi navíc nezavinil!

Tazatel: Mami, už jsi mluvila o tom, že určité zboží bylo nedostatkové. A kterých věcí se to týkalo?

Odpověď: No snad všeho! Už jsem zmínila elektrospotřebiče, ale i nábytek, knihy, noviny, potraviny, oblečení, hračky, ... prostě cokoliv. Pokud jsi chtěl získat nějaké „podpultové zboží“, musel sis připlatit a mít známého, který by ti ho pod pultem schoval, případně ti řekl,

že v tu a tu dobu v určitý den přijde požadované zboží. Pak jsi od časných hodin stál frontu před obchodem a doufal jsi, že na tebe vystačí těch pár kousků, které přišly na prodejnu. Živě si pamatuji, jak jsem stála každou sobotu frontu na „Mladý svět“, což byl v té době časopis pro mládež. Pamatuji i fronty na knihy. Třeba Karafiátovi Broučci byli jen 3 výtisky a já stála druhá! Na pravidelné nákupy jsem chodila i s babičkou. Pamatuji se, že vždy ve čtvrtek odpoledne přivezli do Jednoty balíčkované maso. Všechny stařenky tady začaly přehrabovat těch pár balíčků, ale většinou byly rády, že „něco urvaly“, aby měly z čeho vařit. A pokud jsme s babičkou nebyly úspěšné, musely jsme se vydat hned v pátek ráno k řezníkovi do města, kde nás opět přivítala fronta před obchodem. Někdy si mě i profesoři v dopoledních hodinách (zvláště před Vánoci) posílali pro mandarinky a pomeranče. Později, když jsem studovala v Ústí, jsem (podobně na tom byly i spolužačky) spoustu věcí vozila z tohoto města, protože bylo jako krajské město mnohem lépe zásobeno. No a taky tu měli ESO – prodejnu pro ekonomicky silné obyvatelstvo, jak jsme tomu říkali! O věcech, které se tady prodávaly, se nám u nás na vsi ani nezdálo. A tak jsem většinou byla pověřena, abych dárky k narozeninám kupovala i tady. Vzpomínám i na mikiny dovezené z výletu do Maďarska. Děvčatům vůbec nevadil nápis přes celou hrud' „I am man!“. Důležitější bylo, že měla mikinu s nápisem! A což teprve mýdlo značky FA! Nebo plyšové hračky z NDR! Takové jsme vídali jen u střelnice na kolotočích! A ten údiv v našich očích, když nám mamka přivezla z dovolené v Jugoslávii podravku (to nám pak kvěťáková polévka chutnala božsky) a nektarinky. Konečně jsme nemuseli jíst „chlupaté“ broskve! Nedělí nás od sebe tolik let, ale asi jen těžko chápeš, že ovoce bylo na příděl (dostala jsi půl kila mandarinek a hotovo!), že jsi přišla do obchodu a nekoupila sis jogurt. Dnes jich jsou v supermarketech plné regály!

Tazatel: Máš pravdu, to si opravdu představit nedovedu. Ale tohle období skončilo listopadem 1989. A pokud vím, tak ty jsi tehdy byla na vysoké škole...

Odpověď: Ano, byla – ve třetím ročníku. 17. listopad byl pátek a já jsem tehdy byla doma, byla jsem nemocná. O událostech, které se odehrály v Praze, jsem se dozvěděla z televizních novin. Jako dnes si pamatuji reakci matky mého přítele: „Ty parchanti už roupama nevědí coby, měli by jít makat!“. Tak a hotovo! Přes víkend jsme doma hltali všechny zprávy o tom, co se vlastně stalo. Bylo to dost těžké, protože informace byly velmi zkreslené. Hned v neděli večer jsem odjela do Ústí, kde jsme se zapojili do různých studentských aktivit. Nejen manifestace na náměstí se zpěvem Krylových písní, ale také roznášení a rozvážení informačních letáků po vesnicích v okolí. Později jsem podobné tiskoviny roznášela i vylepovala u nás na vesnici. Lidé tady žili tím svým stereotypním životem, zvykli si a

neprotestovali. Byli přesvědčeni, že se jich to netýká, protože tohle si dělají v Praze. A nás se to vlastně netýká. V letáčích byly nejen informace politické, ale třeba i o tom, jak dál v zemědělství. Pamatuji se na první reakce lidí, když objevili vyvěšené letáky na obchodě. Počáteční zděšení (kdo nám to tu vylepil, bude z toho průšvih, co to je) postupně vystřídala zvědavost a alespoň někteří se o texty začali zajímat. A postupně chtěli získávat další informace a s dalším děním ve společnosti získali přesvědčení, že to, co se děje, není jen záležitostí Pražáků. Byli pohlceni atmosférou té doby. Tak jako my, studenti. Bylo to nádherné období, kdy k sobě lidé měli mnohem blíž. Škoda, že se to tak nějak postupně vytratilo.

Pro nás studenty to bylo období nejen politických změn, ale i změn, které se týkaly studia. Výsledky některých zkoušek pro nás už byly zbytečné (politická ekonomie, dějiny mezinárodního dělnického hnutí, ...) a čekaly nás přednášky a semináře nové – estetika, politologie, filozofie a samozřejmě nové ekonomické mechanismy, které v té době do světa šířil Václav Klaus. Až na tu ekonomii velmi příjemná změna! Samozřejmě, že s výměnou „předmětů“ přišla i výměna profesorů.

Tazatel: Děkuji za čas, který sis na mě udělala, bylo to velmi zajímavé.

Závěr: To, co se dělo ještě před pár lety, mi přišlo velmi zajímavé. O tomto období jsem se toho ve škole zatím moc nedozvěděla, ale plno věcí jsem zjistila i díky tomuto úkolu. Je mi to blízké i tím, že se tato doba týkala mé rodiny. V této době bych rozhodně žít nechtěla, už jen proto, že bych nemohla říci svůj vlastní názor, jestli je pravda to, co mi o této době říkala mamka, tak já bych také na tuto dobu (politickou stranu) neměla pozitivní názor. Některým lidem mohlo toto období připadat hezké, ale řekla bych, že to spíš těm, kteří byli „VIP“. Nejvíce mě překvapilo, že mnoho rodin nemělo třeba rádio, například já ho poslouchám skoro každý den, nebo černobílá televize. Nedokážu si představit, že bych na své oblíbené seriály koukala v černobílém provedení. Zajímavé je také to, že se čekaly dlouhé fronty a většina lidí, která v ní stála, čekali na stejnou věc a většina si ji stejně nekoupila, protože na ně „nezbyla“. Dnes se také sice čekají fronty, ale každý si nakoupí, co chce. Co si ale nejvíce nedokážu představit, je život bez počítače, vždyť já ho používám snad na všechno. Ale u tohoto úkolu jsem se přece jen zasmála. A to když mi mamka vyprávěla, jak šla profesorům pro mandarinky. Jsem i docela ráda, že jsme tento úkol dostali, protože jsme se určitě dozvěděli mnoho nových věcí.